

Venekeelse elanikkonna eesti keele oskus, sissetulek ja tööpuudus Eestis: miks naistele on keeleoskus olulisem?

Ott Toomet

Sissejuhatus

Uuringud on näidanud, et kohalikku keelt hästi oskavate sisserändajate sissetulekud on 10–30% suuremad kui neil, kes asukohamaa keelt ei oska (Chiswick ja Miller, 1995; Leslie ja Lindley, 2001; Chiswick ja Miller, 2002; Rooth ja Saarela, 2007), ka hea keeleoskusega inimeste tööhõive määr on oluliselt suurem (Rooth ja Saarela, 2007).

Enamikus keeleoskuse ja sissetuleku seoseid käsitlevates uurimustes on analüüsitud nimetatud seoseid arenenud riikides, kus immigrandid moodustavad suhteliselt noore ja väikese elanikkonnarühma. Kuid ka need üksikud uurimused, milles käsitletakse põliseid vähemuskeeli, näitavad pigem vähemuskeelte oskuse positiivset mõju tööturu tulemustele (Saarela ja Finnäs, 2003; Drinkwater ja O’Leary, 1997; Rendon, 2007; Henley ja Jones, 2005). Samas leidub informatsiooni ka negatiivse mõju kohta (Chiswick, Patrinos, ja Hurst, 2000). Paraku on kõigis nendes töödes probleemiks puudulikud andmed ja väikesed valimid.

Eesti erineb nii traditsioonilistest immigratsiooniriikidest kui ka põlisvähemustega ühiskondadest, sest siin elab noor ja suhteliselt homogeenne vähemus, kes ei ole ise enam immigrandid. Enamik praegusest Eesti venekeelsest rahvastikust on seotud nõukogude aja sisemigratsiooniga. Liiguti Nõukogude Liidu majandusruumis, kus valitsesid üsna sarnased institutsioonid ning töökultuur. Samuti oli mujalt Nõukogude Liidust pärit töötajate haridustase üpris sarnane Eesti vastavaelaste töötajate haridusega. Seetõttu erineb Eesti radikaalselt näiteks Lääne-Euroopast, kus väga suur osa immigrantidest pärineb vähem arenenud ühiskondadest. Senises erialakirjanduses käsitletutest on Baltikumi venekeelsele elanikkonnale kõige sarnasem Quebeci ingliskeelne elanikkond. Albouy (2008) näitas, et pärast keeleseaduste kehtestamist 1970.–1980. aastatel suurenes seos inglise keelt emakeelena rääkivate töötajate prantsuse keele oskuse ja sissetuleku vahel. Eesti kohta on Toomet (2011) leidnud, et vene keelt emakeelena rääkivate meeste eesti keele oskuse ning sissetuleku vaheline seos on peaaegu olematu.

Käesolev töö võrdleb Eesti tööjõu-uuringute põhjal vähemusrahvusest meeste ning naiste eesti keele oskuse ja sissetuleku vahelist seost. Lisaks uuritakse seost keeleoskuse ja tööpuuduse vahel. Autorile teadaolevalt ei ole varem võrdlevalt analüüsitud Eesti naiste ja meeste keeleoskuse ning sissetuleku ja tööpuuduse seost.

Andmed ja meetodika

Käesolevas töös kasutatakse Eesti tööjõu-uuringute (ETU) andmeid alates 2000. aasta esimesest kvartalist kuni 2010. aasta esimese kvartalini. ETU küsitlus hõlmab igal aastal ligikaudu 4000 erinevat tööealist indiviidi, kellest igaihte küsitletakse kokku 4 korral. Analüüsi valim piirneb vanusegrupiga 25 kuni 55, et vähendada haridustee, noorte tööpuuduse ning varase pensionilemineku mõju tulemustele. Nimelt

võivad töötee algus ja lõpp erineva keeleoskusega inimeste puhul märgatavalt erineda ja nii viisi muuta tulemuste tõlgendamise raskemaks. Seega keskendutakse kõige olulisemale tööeale, kus sellised probleemid on väiksemad.

Töös kasutatakse põhiliste analüüsimuutujatena inimese soo, vanuse ja tööstusharu tunnust.

Indiviidi etniline taust põhineb muutujal rahvus. Kuna ETU-s on rahvus kodeeritud ainult kas eestlane või muu, siis käsitleme allpool kõiki töötajaid, kes ei identifitseeri end eestlasena – mitte-eestlasi –, ühtse grupina. Kuna suurem osa neist peab oma esimeseks keeleks vene keelt, siis nimetame neid allpool ka venekeelseks elanikkonnaks.

Töös kasutatav muutuja sissetulek kirjeldab viimast netopalka põhitöökohal. Palk on antud pideva tunnusena kroonides. Kõrvaltööde eest saadud tasu ning muud sissetulekuid ei võeta arvesse.

Kolmas rühm muutujaid on seotud keeleoskusega. ETU-s on küsitlertul palutud hinnata kuni kuue erineva keele oskust. Vastusevariantides oli võimalik valida viie keeleoskustaseme vahel: oskuse täielik puudumine, arusaamine, rääkimine, kirjutamine ning keele kasutamine (ühe) koduse keelena. Allpool kasutame neile oskustele vastavaid numbrilisi koodi, vastavalt 0, 0.333, 0.666, 1 ja 1, et andmetöötlust ning tulemuste esitamist lihtsustada. Sarnaseid numbrilisi koodi on varem kasutanud Bleakley ja Chin (2004), Chiswick ja Miller (2010) ning Toomet (2011). Varasemad uuringud (vt. nt. Leping ja Toomet, 2008) on näidanud, et numbriliste koodide asemel keeletasemete kasutamine annab põhimõtteliselt samad tulemused. Käesolevas töös kasutame andmeid eesti ja inglise keele oskuse kohta.

Analüüsi lülitatakse ka hulk teisi isiku- ja töökohaspetsiifilisi tunnuseid, mis on tööturu analüüsis tavalised ning käesoleva artikli seisukohast väiksema tähtsusega. Huvitavamaid neist kirjeldatakse tabelis 1.

Põhjalikum andmete analüüs tugineb lihtsale Mincer-i tüüpi palgaregressioonile, kus palga logaritmi kirjeldatakse erinevate isikuning töökohaspetsiifiliste tunnuste, sealhulgas keeleoskuse abil. Mudelis võetakse ka arvesse, et ühte isikut võib olla küsitletud mitu korda. Allpool toodud analüüsitulemused näitavad seega, kuidas seostub meid huvitav tunnus (kas sissetulek või tööpuudus¹) keeleoskusega. Kui meid huvitavaks tunnuseks on palga logaritm, siis näitab regressioonanalüüs palgaefekti - kui mitu protsenti kõrgem palk seostub parema keeleoskusega. Kui tunnuseks on tööpuudus, siis näitab vastav regressioonikordaja seost keeleoskuse ja tööpuuduse tõenäosuse vahel protsendipunktides. Kui regressioonimudelis on ka teised kontrolltunnused, näiteks elukoht, siis peab kordajaid mõistma kui seoseid teiste tunnuste samaks jäädes. Näiteks, kui kontrolltunnusena on lisatud ka elukoht, siis näitavad tulemused sissetuleku ja keeleoskuse seoseid samas elukohas (näiteks Tallinnas). Kui elukohatunnuseid lisatud ei ole, siis võrdleme keeleoskajaid ja mitteoskajaid üle terve Eesti, sealhulgas keeleoskajaid Tallinnas mitteoskajatega Ida-Virumaal. Millised tulemused on "paremad", sõltub täpsest küsimusepüstitusest, sest näiteks Tallinnasse tööle minek võib eesti keelt oskavale idavirumaalasele olla üheks sissetuleku suurendamise võimaluseks. Igaks juhuks hoiatame siinkohal lugejat, et need tulemused ei näita tingimata põhjuslikku seost. Tõsi, parem keeleoskus võib tagada (põhjustada) parema palga, kuid positiivsel seosel võivad olla ka muud selgitused. Näiteks andekad inimesed on nii paremad keeleoskajad kui ka paremad (kõrgemapalgalised) töötajad.

Sugu, keeleoskus ja palk – kirjeldav statistika

Järgnevalt anname ülevaate kõige oluliseimate muutujate keskvaartusest etniliste eestlaste

ja mitte-eestlaste jaoks (tabel 1).² Me jagame mitte-eestlased kahte gruppi: need, kes suudavad eesti keeles suhelda, sh. need, kes oskavad kirjutada, ja need, kellele see on kodune keel (RU 1); ning need, kes ei suuda rääkida või ei saa üldse eesti keelest aru (RU 0). Tabelist selgub hulk huvitavaid fakte. Esiteks, etniliste eestlaste ning mitte-eestlaste (kaasa arvatud hea eesti keele oskusega mitte-eestlased) vahel on suur erinevus nii sissetuleku kui ka tööpuuduse poolest. Teiseks, eesti keelt oskavad mitte-eestlased on üldiselt edukamad kui need, kes keelt ei oska. Eesti keele oskajad on pigem haritumad, räägivad paremini inglise keelt ning elavad pigem Tallinnas kui Ida-Virumaal. Nad on sagedamini pärit segaperekondadest. Kolmandaks, eesti keelt oskavate mitte-eestlaste mitmed olulised näitajad (nagu kõrgharidus, inglise keele oskus

ning kõrgem amet) on peaaegu samad kui etnilistel eestlastel.

Keeleoskus ja sissetulek

Vaatleme kõigepealt seost mitte-eestlastest töötajate keeleoskuse ning sissetuleku vahel. Me hindame viit mudelit, mis erinevad üksteisest kontrolltunnuste poolest. Kõiki mudeleid on hinnatud eraldi meeste ja naiste jaoks. Tabelis 2 näitame, kuidas on seotud keeleoskus ja sissetulekud meeste ja kuidas naiste puhul. Esimene mudel, mis võtab arvesse ainult keskmise palga muutuse läbi aastate, näitab meestel väga nõrka seost sissetuleku ning eesti keele oskuse vahel (hinnang 0.023 tähendab, et vabalt eesti keelt valdavad mitte-eestlastest mehed teenivad keskmiselt 2.3% rohkem kui need, kes üldse eesti

Tunnus	selgitus	Mehed			Naised		
		EE	RU 1	RU 0	EE	RU 1	RU 0
tööpuudus	osakaal tööjõust	0.08	0.11	0.16	0.06	0.10	0.16
keskmine palk	krooni kuus	7349	6639	5710	5097	4660	3476
eesti keel	keskmine tase	0.99	0.88	0.10	1.00	0.88	0.13
inglise keel	keskmine tase	0.28	0.28	0.09	0.34	0.22	0.06
kõrgharidus		0.15	0.23	0.11	0.22	0.29	0.13
segapere		0.05	0.21	0.06	0.04	0.19	0.08
elukoht Harju		0.19	0.50	0.35	0.20	0.51	0.32
elukoht Ida-Viru		0.03	0.13	0.52	0.02	0.19	0.55
Töövaldkond ja amet:							
kaubandus		0.13	0.11	0.08	0.21	0.21	0.17
avalik sektor		0.08	0.06	0.02	0.08	0.04	0.02
sotsiaalvaldkond		0.04	0.04	0.02	0.26	0.27	0.17
tööstus		0.40	0.43	0.55	0.21	0.25	0.43
kõrgem amet		0.22	0.21	0.10	0.25	0.19	0.09

Märkused: EE – eestlased; RU 1 - mitte-eestlased, kes räägivad eesti keelt; ning RU 0 - mitte-eestlased, kes eesti keelt ei räägi. Muutujad, millel puudub selgitus, on dihhotoomised, kus väärtus 0 näitab tunnuse puudumist ja 1 selle olemasolu.

Tabel 1. Valimis olevate 25–55-aastaste eestlaste ja mitte-eestlaste muutujate keskväärtused eesti keele oskuse järgi.

keelt ei oska³). Tulemus ei ole statistiliselt oluline ning muutub elukoha regiooni lisamisel praktiliselt nulliks. Olematu seos mitte-eesti meeste eesti keele oskuse ning sissetuleku vahel kinnitab põhimõtteliselt järeldust, milleni Toomet (2011) oma töös jõudis. Selline tulemus ei ole tavapärase ning viitab asjaolule, et vähemusrahvusest meeste jaoks on eesti keele oskus Eesti tööturul oluliselt vähem tähtis kui kohalik keel immigrantide jaoks USA-s või Lääne-Euroopas.

Naistel seostub eesti keele oskus sissetulekuga positiivselt kõigis mudelites (tabel 2). Tõsi, hariduse ning regiooni muutujate lisamine vähendab mõju 13 protsendilt 9 protsendile. Muutuse põhjus on ilmselt selles, et paremini eesti keelt oskavad naised on ka kõrgemini haritud ja elavad sagedamini Tallinnas. Töö-

kohta kirjeldavate muutujate lisamine vähendab positiivset efekti veelgi, viidates asjaolule, et osa keeleoskuse positiivsest mõjust realiseerub paremate töökohtade kaudu.

Erinevalt eesti keele oskusest on inglise keele oskuse seos mitte-eestlaste palgaga tugev nii meeste kui ka naiste puhul ning kõigis mudelites statistiliselt oluline. Vahe on eriti rabav meeste puhul, kuid ka naistel on inglise keele efekt tugevam kui eesti keele oma. Ka varasemad uuringud on kinnitanud inglise keele oskuse olulisust maades, kus see ei ole riigikeel (Grin ja Sfreddo, 1998; Grin, 2001). Praeguses analüüsis on aga huvitav asjaolu, et inglise keele oskuse ja palga seos on tugevam kui riigikeele oskuse seos palgaga, ja seda nii meeste kui ka naiste jaoks.

Mudel:	1		2		3		4		5	
Mehed: sõltuv muutuja logaritm palgast										
eesti	0.023		0.023		0.009		0.007		-0.001	
	0.020		0.021		0.022		0.021		0.020	
inglise	0.309	***	0.245	***	0.194	***	0.178	***	0.184	***
	0.030		0.032		0.033		0.031		0.029	
Naised: sõltuv muutuja logaritm palgast										
eesti	0.131	***	0.110	***	0.086	***	0.055	***	0.051	***
	0.015		0.015		0.016		0.016		0.015	
inglise	0.279	***	0.161	***	0.122	***	0.090	***	0.102	***
	0.024		0.025		0.025		0.023		0.024	
aeg	+		+		+		+		+	
isikutunnused			+		+		+		+	
regioon					+		+		+	
amet, haru							+		+	
töösuhe									+	

Märkused: standardhälbed on kaldkirjas.

Isikutunnused sisaldavad vanust, perekonnaseisu, laste olemasolu, sünnikohta (Eesti või muu), segaperekonna tunnust ning haridust. Regioon sisaldab elukoha piirkonda (Harjumaa, Ida-Virumaa, Kagu-Eesti, muu). Amet ja haru on ameti ning majandusharu tunnused. Töösuhete kontrolltunnused sisaldavad ettevõtte omandistaatust, suurust, töökogemust selles ettevõttes ning osajaga tööd.

*** - tunnus on statistiliselt oluline tasemel 0.01.

Tabel 2. Mitte-eestlastest töötajate eesti keele oskuse seos palgaga.

Keeleoskus ja tööpuudus

Järgmisena vaatleme mitte-eestlastest meeste ja naiste keeleoskuse seoseid tööpuuduse kogemisega (tabel 3). Nii nagu me eespool käsitlesime palka, hindame ka nüüd kolme erinevat mudelit, lisades neisse erineval arvul kirjeldavaid tunnuseid (kaks viimast palgamudelit on seotud töökoha tunnustega, neid me töötute puhul ei hinda). Kõigis mudelites on eesti keele mõju iseloomustavad kordajad vahemikus -0,04...-0,05. See tähendab, et hästi eesti keelt valdavate vene keelt emakeelena rääkivate tööealiste inimeste tööpuudus on 4-5 protsendipunkti võrra väiksem kui nendel, kes eesti keelt ei valda. Tulemus on kõigis mudelites silmapaistvalt stabiilne. Võrdluseks, seos inglise keele oskusega on minimaalne, meestel mudelis 1 nähtav oluline efekt kaob, kui võtta arvesse ka teised isikutunnused, nagu haridus ja elukoht.

Seega, erinevalt sissetulekust on seos riigikeeleoskuse ning tööpuuduse vahel laias laastus sarnane teistes analüüsidest saadud tulemustele (Rooth ja Saarela, 2007) ning ka varasematele Eesti analüüsidele (Lindemann ja Saar, 2009).

Mitte-eestlastest töötajad ei ole Eestis regionaalselt ega tööstusharude vahel ühtlaselt jaotunud. Seega võivad nõrgad üleriigilised seosed varjutada suuri piirkondlikke erinevusi. Selle hüpoteesi kontrollimiseks hindame mudelit eraldi kolmes regioonis: Harjumaal, Ida-Virumaal ning ülejäänud Eestis. Selline jaotus hõlmab nii piirkonna, kus venekeelne elanikkond on enamuses (Ida-Virumaa), piirkonna, kus etnilised venelased moodustavad ligikaudu poole elanikkonnast (Harjumaa), kui ka maakonnad, kus nad on vähemuses (ülejäänud Eesti). Samuti eristame seitse majandusharu ning kolm ametitaset. Tööstusharud grupeerime järgmi-

Mudel:	1		2		3	
Mehed, sõltuv muutuja tööpuudus						
eesti	-0.0422	***	-0.0431	***	-0.0465	***
	0.0111		0.0113		0.0120	
inglise	-0.0484	***	-0.0265		-0.0198	
	0.0161		0.0171		0.0176	
Naised, sõltuv muutuja tööpuudus						
eesti	-0.0583	***	-0.0546	***	-0.0434	***
	0.0108		0.0109		0.0115	
inglise	-0.0139		-0.0062		-0.0013	
	0.0167		0.0179		0.0181	
aeg	+		+		+	
isikutunnused			+		+	
regioon					+	

Märkused: standardhälbed on kaldkirjas.

Isikutunnused sisaldavad vanust, perekonnaseisu, laste olemasolu, sünnikohta (Eesti või muu), segaperekonna tunnust ning haridust. Regioon sisaldab elukoha piirkonda (Harjumaa, Ida-Virumaa, Kagu-Eesti, muu).

*** - tunnused on statistiliselt oluline tasemel 0.01.

Tabel 3. Mitte-eestlaste keeleoskuse seos tööpuudusega.

selt: primaar (põllundus, kalandus, mäendus – ISIC 3 kategooriad A, B, C), tööstus (D, E, F), kaubandus (G, H), finants (J, K), avalik (L), sotsiaal (M, N) ja muu (I, O, P, Q). Ametid jagame juhtivtöötajateks (ISCO koodid 1,2), keskmisteks (3,4,5,0, võrdlusgrupp) ning lihttöötajateks (6,7,8,9). Hindame siinkohal kahte keeleoskuse ja sissetuleku seose mudelit, ühte mitte-eestlastest meeste ja teist naiste jaoks. Lisaks tööstusharudele ja ametitele kasutame

samu kontrollmuutujaid nagu mudelis 3 ja tabelis 2.

Eesti keele oskust puudutavad tulemused on toodud tabelis 4. Toodud koefitsiente tuleb tõlgendada kui eesti keelt hästi oskava ja mitte oskava mitte-eestlase palga erinevust protsentides keskmises ametis vastavas majandusharus. Nagu näha, on tulemused erialati ja regiooniti erinevad. Meeste puhul ilmnes positiivne seos keeleoskuse ja sissetuleku vahel finantssektoris

	Sõltuv muutuja: palga logaritm										
	Mehed				Naised						
	Harju	Ida-Viru	Muu		Harju	Ida-Viru	Muu				
primaar	0.348	-0.138		-0.137		0.383		-0.014	-0.279	*	
	0.359	0.112		0.188		0,31		0.159	0.135		
kaubandus	0.045	-0.261	*	-0.102		0,05		0.078	-0.012		
	0.104	0.145		0.181		0.049		0.076	0.078		
finants	0.232	**	0.162		-0.460	**	0.385	***	-0.617	***	-0.139
	0.114		0.157		0.233		0.077		0.115		0.178
avalik	0.461	**	0.301	**	0.410		0.201	**	0.114		0.106
	0.179		0.117		0.330		0.102		0.120		0.156
sotsiaal	-0.134		0.446	**	-0.301		0.194	***	0.207	***	0.109
	0.163		0.177		0.198		0.059		0.052		0.107
muu	-0.092		0.064		-0.081		0.045		0.210	**	0.057
	0.082		0.112		0.143		0.056		0.086		0.098
tööstus	0.021		0.038		-0.245	*	0.106	**	0.012		0.140
	0.080		0.084		0.139		0.053		0.056		0.092
kõrge amet	0.144		-0.026		0.140		-0.030		0.032		-0.167
	0.094		0.095		0.163		0.057		0.062		0.109
madal amet	-0.003		-0.035		0.252	*	-0.135	***	-0.048		-0.006
	0.075		0.082		0.134		0.051		0.067		0.086
vaatlusi	2850		2604		1330		3483		2970		1589

Märkused: standardhälbed on kaldkirjas.

Kontrollmuutujateks on aeg ning isikutunnused (vaata selgitusi tabelites 2 ja 3).

*** - tunnus on statistiliselt oluline tasemel 0.01, ** - 0.05, * - 0.1.

Tabel 4. Eesti keele oskuse seos sissetulekuga regioonide, tööstusharude ning ametite kaupa (kontrollrühmaks on eesti keele oskusega keskmises ametiga mitte-eestlased).

Harjumaal, avalikus halduses kahes piirkonnas ning sotsiaalvaldkonnas ainult Ida-Virumaal. Naiste puhul ilmneb eelnimetatud positiivne seos samades valdkondades, mis meestel ning lisaks veel tööstuses ja muudes majandusharudes. Tundub, et need valdkonnad, kus meeste eesti keele oskusel on positiivne efekt, on kõige olulisema positiivse seosega ka naiste jaoks. Avalikus halduses ning sotsiaalsektoris on valdavalt riigisektori töökohad, kus kehtivad riigikeele valdamise nõuded. Mitte-eestlastest meestest töötab finants- ja avalikus sektoris vaid väike osa, sotsiaalvaldkonnas töötab aga umbes veerand vähemusrahvustest naistest. Üldiselt erinevad tulemused piirkonniti palju, väljaspool Harjumaad on positiivseid efekte vähe ning hinnangud üsna ebatäpsed. Tugevad negatiivsed efektid (näiteks finantssektoris väljaspool Harjumaad) võivad olla seotud asjaoluga, et andekamad ja hea eesti keele oskusega finantssektori töötajad on neist piirkondadest Tallinna liikunud.

Segregatsioon: eesti keele kasutamine töö juures

Eelnevast selgus, et mitte-eestlastest naistel on eesti keele oskuse seos sissetulekuga märgatavalt suurem kui meestel. Nüüd püüame vahet teha kahe võimaliku seletuse vahel: esiteks on võimalik, et mitte-eestlastest mehed töötavad valdavalt venekeelses kollektiivis, naised aga paljuski segakollektiivis (rahvuslik segregatsioon töökohal on naistel väiksem). Teiseks võivad vene mehed töötada niisugustes ametites, kus pole vaja (eesti keeles) suhelda, naised aga töötavad suhtlemist nõudvatel töökohtadel, mis tähendab, et erinevused sissetuleku ja keele seoses on põhiliselt tingitud töökohtadevahelisest soolisest segregatsioonist. Selleks kasutame 2008. aasta integratsiooni monitooringu andmeid. Integratsiooni monitooring on küsitlus, mis on orienteeritud Eesti erinevate rahvusgruppide etniliste suhete analüüsile. 2008. aasta

küsitluse tegi uuringukeskus SaarPoll. Valim hõlmas 1500 inimest, neist umbes 500 pidasid ennast mitte-eestlasteks. Samade andmete alusel on Prits (2010) leidnud, et nii eesti- kui venekeelsed töötajad saavad töö juures suuremalt jaolt hakkama oma emakeelega. Soolisi erinevusi tolles töös aga ei uuritud.

Küsitlus sisaldab kaht käesoleva uurimuse seisukohast väga huvitavat küsimust. Need on “Millises keeles suhtlevad Teie töökohas töötajad omavahel?” ja “Milliseid keeli Teil tööil vaja läheb?”. Esimene neist küsimustest võimaldab analüüsida, kas vene keelt rääkivad mehed töötavad naistega võrreldes tõenäolisemalt venekeelses kollektiivis, teine aga näitab, kas naised peavad töö juures rohkem eesti keeles suhtlema (kas töökaaslaste või klientidega). Tabelis 5 on näha vastajate osakaal, kes kasutavad kolleegidega suhtlemisel peamiselt eesti keelt ja kellel on töö juures eesti keelt vaja. Nagu näha, kasutavad naised eesti keelt mõneti rohkem kui mehed, eriti kolleegidega suheldes.

	Eesti keele vajadus töökohal	Eesti keel suhtlemiskeelena töökollektiivis	Vaatluste arv
mehed	53.0	15.0	120
naised	61.9	22.2	108

Märkus: protsent vastajatest, kellel on töökohal eesti keelt vaja (1. veerg) ja kes suhtleb töökohal peamiselt eesti keeles (2. veerg).

Tabel 5. Eesti keel töökohal: vajadus osata eesti keelt ning eesti keel peamise suhtlemiskeelena.

Järgnevalt hindame regressioonimudeli abil tõenäosust, et töökohal on vaja osata eesti keelt ja et töökohal suheldakse kolleegidega peamiselt eesti keeles. Seejuures võtame arvesse ka teised tegurid, nagu haridustaseme ning töökohta geograafilise asukoha. Tulemused on näha tabelis 6.

Tabelist nähtub, et mitte-eestlastest naised kasutavad eesti keelt töökohal rohkem kui mehed. Samade isikutunnuste juures on 26% rohkematel naistel vaja töö juures eesti keelt kasutada, ka kolleegidega suhtlemisel on vahe 16% naiste kasuks (see hinnang ei ole küll eriti täpne). Me näeme veel, et eesti keele kasutamine on olulisem kõrgharidusega töötajatele, kuid Harjumaa ja eriti Ida-Virumaa kasutatakse eesti keelt palju vähem kui mujal. Kokkuvõttes paistab, et mehed on seotud nii teistsuguste töödega (neil on eesti keelt vähem vaja) kui ka teistsuguste kollektiividega (kolleegidega suheldakse eesti keeles vähem). Olulisem tundub olevat neist esimene – sooline segregatsioon, rahvusliku segregatsiooni roll on nõrgem.

Arutelu

Eelnev analüüs näitas, et mitte-eestlastest töötajate eesti keele oskuse seos sisetulekuga on väike. Keeleoskusel on sisetulekule positiivne mõju majandusharudes, kus kehtivad riigikeeleoskuse nõuded, lisaks ka finantssek-

toris Harjumaa. Meestega võrreldes on efekt naistel märgatavalt suurem. Miks on seos palju nõrgem, kui mujal maailmas tehtud taolistes uurimustes tavaliselt on leitud ja miks on efekt meeste jaoks peaaegu olematu? Toome välja kaks võimalikku seletust. Esiteks, segregatsioon – töökohad on suuresti jagunenud nii naiste ja meeste töökohtadeks kui ka eesti keelt emakeelena rääkivate inimeste ja vene keelt emakeelena rääkivate inimeste töökohtadeks, kus vajadus osata teist keelt on väike. Teiseks, eesti ja vene rahvusest elanikkonnal võib olla küllalt erinev arusaam sellest, mida tähendab oskus eesti keelt rääkida ja kirjutada – eesti keele oskus, mis on mitte-eestlaste meelest hea, võib olla eesti keelt emakeelena rääkijate hinnangul vilets.

Eesti keele oskuse ja sisetuleku vahelise seose seletamiseks on kolm võimalust. Esiteks, kuna keeleoskus võimaldab paremini töötada, peaks eksisteerima põhjuslik positiivne seos keeleoskuse ning sisetuleku vahel. Teiseks on võimalik ka tagurpidi põhjuslik seos, st. kõrgem sisetulek võimaldab inimestel eesti keele paremini selgeks saada. Kolmandaks võib olla olu-

	Eesti keele vajadus töökohal			Eesti keel suhtlemiskeelena töökollektiivis		
naine	0.262	**	0.117	0.162	*	0.094
algharidus	-0.001		0.079	0.108	*	0.064
kõrgharidus	0.201	**	0.082	0.132	**	0.067
Harjumaa	-0.276	***	0.083	-0.462	***	0.067
Ida-Virumaa	-0.527	***	0.091	-0.473	***	0.073
R ²	0.260			0.283		
vaatlusi	228			228		

Märkused: standardhälbed on kaldkirjas.

Mudelid olid kontrollmuutujateks perekonnaseis, eriala, sektor (avalik/era) ja vanus, ükski nendest ei osutunud statistiliselt oluliseks.

*** - tunnus on statistiliselt oluline tasemel 0.01, ** - 0.05, * - 0.1.

Arvväärtused näitavad eesti keele vajajate osakaalu suurenemist või vähenemist antud isikutunnuse korral teiste tunnuste samaks jäädes.

Tabel 6. Regressioonimudeli hinnangud eesti keeles suhtlemisele ja vajadusele osata eesti keelt töö juures.

line roll selektsioonil, asjaolul, et andekamad ja haritumad inimesed oskavad paremini eesti keelt ja teenivad samal ajal ka kõrgemat palka. Seega peaks vaadeldav seos (eelnev analüüs ei võimalda neil kolmel mehhanismil vahet teha) näitama kõigi mehhanismide summat.

Asjaolu, et meeste puhul positiivset mõju ei ole, osutab sellele, et eesti keele oskusest võib mitte-eestlastest meesttöötajatele olla vähe abi. Töötatakse peamiselt venekeelses kollektiivis ning klientidega suheldakse vähe. Nõrk seos osutab ka, et eesti keele õppimise ja sissetuleku seosed ei ole Eestis tugevad. Ka majanduslikud stiimulid keeleõppeks on nõrgad, finantssektor, avalik haldus ning sotsiaalvaldkonnad hõivavad vaid väikese osa vene meestest.

Naiste puhul on olukord märgatavalt erinev. Naised töötavad rohkem niisugustes ametites (nagu sekretärid või müüjad), kus suhtlemine on oluline. See tähendab ka eesti keele oskuse suuremat produktiivset rolli. Lisaks on küllalt suur osa naistest tööl sotsiaalvaldkonnas, kus kehtivad kohustuslikud riigikeeleoskuse nõuded. Naiste töökollektiivid on ka mõnevõrra vähem rahvuslikult segregeerunud.

Ülalpool näitasime ka, et tööpuuduse ennustamisel on keeleoskusel nii meeste kui ka naiste jaoks ühesugune ja oluline mõju. Keeleoskuse tugev seos tööpuudusega ning nõrk seos palgaga viitavad sellele, et keeleoskus aitab teatud tüüpi inimestel vältida tööpuudust. Nende hulgas domineerivad madalapalgalised töötajad. Vastupidiselt on inglise keele oskuse tähtsus suurem palgaskaala ülemises otsas, kus töötuks jääjate osa on väike (Toomet 2011), ametites, kus on madalamad palgad, inglise keelt eriti ei vajata, madalapalgalised jäävad aga sagedamini töötuks. Asjaolu, et inglise keele oskuse ja palga vahel on meestel märksa tugevam seos kui naistel, võib olla seotud meeste ülesindatusega juhtival töökohtadel ning inglise keele oskuse defitsiidiga – venekeelse elanikkonna inglise keele oskus on märgatavalt nõrgem kui eesti keele oskus (vaata tabel 1).

Miks ei suuda isegi eesti keelt rääkivad mehed hästi tasustatud töökohtadele jõuda? Üheks võimalikuks seletuseks on erinev arusaam sellest, mida tähendab hea keeleoskus – keelt emakeelena rääkijad võivad seda mõista hoopis teisiti kui võrkeelena rääkijad. Varasemad uurimistulemused näitavad, et ka asukohariigi keelt hästi oskavate sisseandajate hulgas on nende sissetulekud, kes seda keelt emakeelena räägivad, märgatavalt suuremad (nt. soomerootslased Rootsis, Rooth ja Saarela, 2007). Võrdluseks, kuna inglise keel on mõlemale etnilisele grupile võrkeel, võib kõigil olla sarnane arusaam sellest, milline keeleoskus on hea.

Puududa võib ka sotsiaalne võrgustik, mis aitaks realiseerida keeleoskuse eeliseid. Kui isiklikud suhted on olulisemad just parematele töökohtadele saamisel, aitaks see osaliselt seletada venekeelse elanikkonna madalamat sissetulekut ja vähest esindatust juhtival ametikohtadel. Kas sotsiaalsed võrgustikud võiksid seletada meeste ja naiste eesti keele oskuse erinevat seost sissetulekuga? See on võimalik, kui nii mehed kui ka naised leiavad kõrgepalgalise töö sotsiaalsete võrgustike abil. Kuna ettevõtete juhtkondades domineerivad mehed, siis on nii naised kui ka vähemusgrupid häid töökohti vahendavatest võrgustikest ühtviisi ära lõigatud. Seega on vene ja eesti naised meestega võrreldes sarnases positsioonis ja erinevalt tutvustest mängivad tööalased oskused, sealhulgas keeleoskus, suuremat rolli. Analoogiline võiks olla seletus eesti keele oskuse positiivsele rollile meeste sissetulekukaala alumises otsas. Kuna madalapalgalised töökohad on juhtkonnast pigem sotsiaalselt kaugel, võivad ka seal mängida olulisemat rolli tegelikud oskused. Teine võimalik seletus on asjaolu, et eestlased ja mitte-eestlased ei taha koos töötada. On hästi teada, et vähemuste esindajatel on raskem pääseda ligi nii töö- kui ka korteriturule (vaata näiteks Bertrand ja Mullainathan, 2004; Bosch, Carnero, ja Farré, 2010) ja tundub tõenäoline, et olukord võiks olla sarnane ka Eestis. Samas peaks etni-

liste eesti ja vene meeste märgatav sissetulekuerinevus (Leping ja Toomet, 2008) motiveerima vene mehi Eesti ettevõtetes töötama. Naiste ja madalapalgaliste meeste puhul tuleneks palga ja keeleoskuse positiivne seos jällegi suuremast sotsiaalsest distantsist – otsustajatele (enamasti eesti meestele) läheb vähem korda madalapalgaliste töötajate etniline taust (kuna nad puutuvad nendega vähe kokku), samas kui naiste töölevõtmisel mängivad meestevahelised võrgustikud väikest rolli.

Kokkuvõte

Käesolevas töös analüüsiti eesti keele oskuse seost mitte-eestlaste tööpuuduse ja palgaga Eestis. Töö tugineb Eesti tööjõu-uuringu andmetele aastatest 2000–2010, mis sisaldavad vastaja enda hinnangut oma eesti ja inglise keele oskusele, palka põhitöökohal ning rahvust. Kasutati ka 2008. aasta integratsiooni monitooringu 2008 andmeid, mis annavad informatsiooni eesti keele kasutamise kohta töökohal.

Tulemused näitavad, et mitte-eestlastest meestel ei ole eesti keele oskus seotud kõrgema sissetulekuga, kuid naistel kaasneb korraliku eesti keele oskusega umbes 9% kõrgem palk. Mõlema soo jaoks kaasneb eesti keele oskusega 4–5 protsendipunkti võrra madalam tööpuudus. Võrdluseks, inglise keele oskuse ja sissetuleku vaheline seos on mitte-eestlastest meestel väga tugev, naistel mõnevõrra tugevam kui eesti keele oskuse ja sissetuleku vaheline seos. Tööpuuduse juures ei mängi inglise keele oskus aga mingit rolli.

Tulemused näitavad vene naiste suuremat esindatust suhtlemisega seotud ametites (nagu müüjad ja sekretärid), kus keeleoskust on rohkem vaja, ning avaliku sektori töökohtadel, kus kehtivad riiklikult kehtestatud keeleoskuse nõuded. Meeste töökohtade suur segregatsioon viitab sotsiaalsete võrgustike olulisele rollile töösaamisel ning etniliste gruppide puudulikule oskusele koos olla ja koos tegutseda.

Edaspidi võiks põhjalikumalt uurida eesti- ja venekeelse elanikkonna sotsiaalseid suhteid. Oleks huvitav teada, kui võrd annab eesti keele oskus ligipääsu eestikeelse elanikkonna võrgustikele, millises olukorras sõprusuhted tekivad ja milline on maailmavaatelistel erinevustel roll suhete (mitte)tekkimisel. Lisaks oleks vaja täpsemat, näiteks keeletestidepõhist informatsiooni keeleoskuse kohta. Senine analüüs vihjab, et korralik eesti keele oskus ei ole võrdsetel alustel töötamiseks piisav.

Märkused

- 1 Tööpuuduse all mõistame siin individuaalset seisundit tööturul (töötü või hõivatud), mitte makromajanduslikus statistikas levinud töötuse määra.
- 2 Suur hulk tabelis toodud tunnuseid (need, mille puudub selgitus) on dihhotoomsed, st. nende väärtus on 0 tunnuse puudumisel ja 1 tunnuse olemasolul. Dihhotoomsete muutujate keskvaartus näitab tunnuse esinemissagedust.
- 3 Erinevalt tabelist 1 tuleb hinnangut tõlgendada eesti keelt vabalt oskavate (sh. kirjutamine) inimeste ning eesti keelt mitteoskavate (ei saa aru) inimeste sissetuleku erinevusena.

Kirjandus

- Albouy, D. (2008). The wage gap between Francophones and Anglophones: a Canadian perspective 1970–2000. *Canadian Journal of Economics*, 41, (4), 1211–1238.
- Berman, E.; Lang, K.; Siniver, E. (2003). Language-skill complementarity: returns to immigrant language acquisition. *Labour Economics*, 10, 265–290.
- Bertrand, M.; Mullainathan, S. (2004). Are Emily and Greg more employable than Lakisha and Jamal? A field experiment on labor market discrimination. *American Economic Review*, 94, (4), 991–1013.
- Bleakley, H.; Chin, A. (2004). Language skills and earnings: evidence from childhood immigrants. *Review of Economics and Statistics*, 86, (2), 481–496.

- Bosch, M., Carnero, M. A.; Farré, L. (2010). Information and discrimination in the rental housing market: evidence from a field experiment. *Regional Science and Urban Economics*, 40, (1), 11–19.
- Chiswick, B. R.; Le, A. T.; Miller, P. W. (2008). How immigrants fare across the earnings distribution in Australia and the United States. *Industrial and Labor Relations Review*, 61, (3), 334–373.
- Chiswick, B. R.; Miller, P. W. (1995). The endogeneity between language and earnings: international analyses. *Journal of Labour Economics*, 13, (2), 246–288.
- Chiswick, B. R.; Miller, P. W. (2002). Immigrant earnings: language skills, linguistic concentrations and the business cycle. *Journal of Population Economics*, 15, 31–57.
- Chiswick, B. R.; Miller, P. W. (2010). Occupational language requirements and the value of English in the US labor market. *Journal of Population Economics*, 23, (1), 353–372.
- Chiswick, B. R.; Patrinos, H. A.; Hurst, M. E. (2000). Indigenous language skills and the labor market in a developing economy: Bolivia. *Economic Development and Cultural Change*, 48, (2), 349–367.
- Drinkwater, S. J.; O'Leary, N. C. (1997). Unemployment in Wales: does language matter? *Regional Studies*, 31, (6), 583–591.
- Grin, F. (2001). English as economic value: facts and fallacies. *World Englishes*, 20, (1), 65–78.
- Grin, F.; Sfreddo, C. (1998). Language-based earnings differentials on the Swiss labour market: is Italian a liability? *International Journal of Manpower*, 19, (7), 520–532.
- Henley, A.; Jones, R. E. (2005). Earnings and linguistic proficiency in a bilingual economy. *The Manchester School*, 73, (3), 300–320.
- Leping, K.-O.; Toomet, O. (2008). Emerging ethnic wage gap: Estonia during political and economic transition. *Journal of Comparative Economics*, 36, (4), 599–619.
- Leslie, D.; Lindley, J. (2001). The impact of language ability on employment and earnings of Britain's ethnic communities. *Economica*, 68, (272), 587–606.
- Lindemann, K.; Saar, E. (2009). Mitte-eestlased Eesti tööturul. Rmt-s Lauristin, M. (toim.), *Inimarengu aruanne 2008*. Eesti Koostöö Kogu, Tallinn, 95–99.
- Prits, K. (2010). Eesti- ja venekeelse töökeskkonna roll lõimumisprotsessis. Magistritöö. Tartu Ülikool, Tartu.
- Rendon, S. (2007). The Catalan premium: language and employment in Catalonia. *Journal of Population Economics*, 20, (3), 669–686.
- Rooth, D.-O.; Saarela, J. (2007). Native language and immigrant labour market outcomes: an alternative approach to measuring the returns for language skills. *International Migration & Integration*, 8, 207–221.
- Saarela, J.; Finnäs, F. (2003). Unemployment and native language: the Finnish case. *Journal of Socio-Economics*, 32, (1), 59–80.
- Toomet, O. (2011). Learn English, not the local language! Ethnic minorities in the Baltic States. *American Economic Review*, 101, (3), 526–531.